14. આવ, ભાણા આવ !

શાહબુદ્દીન રાઠોડ
જન્મ : 9-12-1937

શાહબુદ્દીન રાઠોડ સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના થાનગઢના વતની છે. તેઓ હાઈસ્કૂલના આચાર્ય પદેથી નિવૃત્ત થયા છે. પોતાની આગવી કથનશૈલી અને માર્મિકવાણી સાથે લોકસમૂહને સ્વસ્થ મનોરંજન પૂરું પાડે છે. 'સજ્જન મિત્રોના સંગાથે' અને 'શો મસ્ટ ગો ઑન' એમનાં પુસ્તકો છે.

'આવ, ભાણા, આવ !'માં લેખકે સામાન્ય વિષયને રમૂજભરી શૈલી વડે સાવ નવું જ રૂપ આપ્યું છે. વિસરાતી જતી સમાજવ્યવસ્થા અને માનવીય સંબંધોનું અહીં સ્વચ્છ-મધુર આલેખન થયું છે. સંવાદોમાં આવતી બોલચાલની ભાષા પ્રત્યે ધ્યાન આપવા જેવું છે. પ્રસ્તુત હાસ્યકથા એમના 'સજ્જન મિત્રોના સંગાથે' સંગ્રહમાંથી પસંદ કરવામાં આવી છે.

મારા નાના પુત્ર અફઝલે મને કહ્યું, ''પપ્પા, મારે બૂટ લેવા છે.''

મેં કહ્યું, ''બૂટની કિંમત શી છે ?''

અફઝલ કહે, ''બસો ચાલીસ રૂપિયા અને વીસ રૂપિયા મોજાંના.''

મેં તેને બસો સિત્તેર રૂપિયા આપ્યા અને કહ્યું, ''લઈ લેજે બૂટ-મોજાં અને વધે તે રાખજે.''

એક કલાકમાં એ બૂટ-મોજાં લઈ પાછો આવ્યો. એના ચહેરા પર આનંદ હતો અને આંખોમાં ઉલ્લાસ. તરત બૂટ-મોજાં પહેરીને એ સ્કૂલે જવા રવાના થયો... એ સ્કૂલે ગયો અને હું મારા શૈશવનાં સ્મરણોમાં સરી પડ્યો. અફઝલ જેવડી મારી બાર વર્ષની ઉંમર. તે સમયની અમારા ગામની એ નાનકડી મોચીબજાર - પાંચ-છ દુકાનો- તેમાં કામ કરતા જેઠામામા, દુદામામા, ભગતમામા - બધા મોચીને અમે મામા કહેતા. એ બજારમાં મેં બૂટ માટે જે ધક્કા ખાધા છે, જીવનમાં જે યાતના સહી છે, જે દુ:ખો વેઠ્યાં છે તેનાં, સ્મૃતિમાં સંઘરાઈને પડેલાં ચિત્રો એક પછી એક મારા માનસપટ પરથી પસાર થવા લાગ્યાં.

સૌપ્રથમ તો બૂટ માટે મારે વડીલો પાસે વિધિસર માગણી રજૂ કરવી પડતી. પ્રથમ ભાઈ-છોટુભાઈ, પછી અમીનાબહેન, પછી બા સમક્ષ રજૂઆત કરતો, પછી બાપુજીને જણાવતો. પરિવાર સામે અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવાના મહાન પડકાર સામે મારી સમસ્યા સૌને સાવ ક્ષુલ્લક લાગતી; એટલે કોઈ લક્ષ આપતું નહિ. સાતમ-આઠમનો મેળો, તરણેતરનો મેળો, ગણેશ-ઉત્સવ, નવરાત્રિ, લગ્નગાળો, શાળાના પ્રવાસો વગેરે બૂટ પહેરવાના પ્રસંગો ગણી શકાય. દિવાળી, બેસતું વરસ વગેરે પર્વોમાં બૂટ પહેરીને મહાલવાની તીવ્ર ઈચ્છા થતી; અને મારી માંગણી અવારનવાર નામંજૂર થવા છતાં હું નેપોલિયનની જેમ હિંમત હાર્યા વગર મારા પ્રયાસો ચાલુ રાખતો.

આખરે મારા બૂટ ખરીદવાનો પ્રશ્ન સમગ્ર પરિવાર માટે જટિલ સમસ્યા બની જાય તેટલી હદે મારા પ્રયાસો પહોંચતા ત્યારે પરિવારના બધા સભ્યોની મિટિંગ મળતી. બૂટ કરતાં કઈ-કઈ બાબતો વધુ મહત્ત્વની છે, તેની વીગતે ચર્ચા થતી.

મને બૂટ અપાવવા જોઈએ તેનો સૈદ્ધાંતિક સ્વીકાર થતો. પરંતુ સમગ્ર પરિસ્થિતિની સમીક્ષા કર્યા પછી સરવાળે સર્વાનુમતે નક્કી થતું કે, જૂના બૂટને રિપૅર કરાવી, ફાટ્યા હોય ત્યાં થીગડાં મરાવી, નવી સગથળી નંખાવી, પાલીસ કરાવી, જોનાર ઓળખી ન શકે તેવા નવા જેવા બનાવી દેવા. મને આ નિર્ણય સંભળાવવામાં આવતો. કોઈ કેસમાં સાવ નિર્દોષ છૂટવાની આશા હોય તેને બદલે પાંચ વર્ષની કેદની સજા થાય ને આરોપી ઢીલોઢફ થઈ જાય એમ કુટુંબીજનોનો નિર્ણય સાંભળી હુંયે ઢીલોઢફ થઈ જતો.

આખરે 'મારે કર્મે લખ્યું કથીર' એમ વિચારીને જૂના જોડા રિપૅર કરાવી લેતો. પછી તો રિપૅર કરાવી - કરાવીને આડાંઅવળાં થીગડાં માર્યા પછી જોડાનો મૂળ આકાર જતો રહ્યો હોય. અંતે બાપુજીની પરવાનગીથી મેં એ જોડા સોમાને આપ્યા. તેણે પણ પ્રથમ હાથમાં લઈ, પરીક્ષણ કરી, અમને પગે લાગી, વિનયપૂર્વક પાછા મૂકી દીધા. ત્યારે મારી નવા બૂટ માટેની માંગણી પર મંજૂરીની મહોર મારવામાં આવી. ''દુદામામાને ત્યાં જઈ પરમાણું નાખી આવજે'' એવો હુકમ કરવામાં આવ્યો અને મારી ખુશીનો પાર ન રહ્યો.

ઉમંગમાં ને ઉમંગમાં હું દોડીને દુદામામાની દુકાને પહોંચ્યો અને કહ્યું : ''દુદામામા, મારા બૂટ સીવવાના છે. મારા બાપુજીએ કીધું છે. મારે લાલ બૂટ સિવડાવવા છે.'' એકીશ્વાસે હું ઘણું બોલી ગયો. દુદામામાએ મને

''આવ, ભાણા આવ !'' કહી, ચામડાં આઘાંપાછાં કરી બેસવાની જગ્યા કરી આપી. પછી પિતાના, માતાના, ભાઈના-બધાના સમાચાર પૂછ્યા. મેં કહ્યું : ''પણ પહેલાં પરમાણું લઈ લ્યો ને !'' દુદામામાએ જેમ ડૉક્ટર ટાઇફૉઇડના દર્દીની ઝીણી ઝીણી વિગતો કાળજીપૂર્વક જાણી લે તેવી રીતે બૂટ અંગેની વીગતો મને પૂછીપૂછીને ધ્યાનમાં રાખી. લાલ કે કાળા, વાધરીવાળા કે વાધરી વગરના, અણીવાળા કે ગોળ બધું - વ્યવસ્થિત પૂછીને એમણે રેલવેનો એક તરફ લખાયેલો અને પાછળ કોરો એવો ચોપડો કાઢીને મને કહ્યું : ''લે મૂક, ભાણા, પગ.''મેં પગ મૂકેલો અને જાડી પેન્સિલથી દુદામામાએ લીટી દોરીને પરમાણું લીધેલું. બૂટના પ્રૉજેક્ટનો પ્રાથમિક તબક્કો આ રીતે પૂરો થતો.

હું પૂછતો : '' હું બૂટ ક્યારે લઈ જાઉં ?''

તે કહેતા : ''જો ને, ભાણા, આજે જાણે શનિવાર થયો. રવિ, સોમ, મંગળ અને જો બુધવાર પણ જાવા દે. એમ કર, ગુરુવારે લઈ જજે. વાર પણ સારો ગણાય.''

એ પાંચ દિવસ પસાર કરવા મારે માટે અસહ્ય થઈ પડતા. વળી, ગુરુવારની કલ્પના કરતાં આનંદ થતો. શનિથી બુધ સુધીના દિવસો પસાર થશે, ગુરુવાર આવશે - હું બૂટ લઈ આવીશ; નવાનકોર, લાલ, વાધરીવાળા. પહેરીને નિશાળે જઈશ. છોકરા-છોકરીઓ જોઈ રહેશે.

પાંચ દિવસ પસાર કરી ગુરુવારે હું ઉત્સાહમાં દુદામામાની દુકાને પહોંચતો અને કહેતો : ''મારા બૂટ ? લાવો, મારા બૂટ જલદી આપી દ્યો.''

પરંતુ મારી આવી ઉત્કંઠાની દુદામામા માથે કાંઈ અસર થતી નહિ. કાયમની ટેવ પ્રમાણે તેઓ કહેતા : ''આવ, ભાણા, આવ ! છોટુમિયાં ક્યાં છે ?''

હું કહેતો : ''દ્વારકા પાસે બરડિયા સ્ટેશન છે, ત્યાં સ્ટેશનમાસ્તર છે.''

''હા. તો બરાબર.'' દુદામામાની લાંબી વાત શરૂ થતી : ''અરે, ભાણા, હું તને કહેતાં ભૂલી ગયો. અમે ઘરના બધા હમણાં જાત્રાએ ગયાં'તાં. એમાં દ્વારકા આવતાંકને છોટુભાઈ ભેગો થઈ ગયો. અમને જોઈને શું ખુશ થયો છે ! મને કહે : ''મામા, તમે આંઈ ક્યાંથી ?'' મેં કહ્યું : ''ઘરનાં સૌ જાત્રાએ નીકળ્યાં છીએ. હજી આ ગાડીમાંથી ઊતર્યા જ છીએ.'' અમે સાથે ગરમ ચા પીધી. પછી મંદિરે દ્વારકાધીશનાં દર્શન કરાવ્યાં. આખું દ્વારકા ફેરવ્યાં અને છેલ્લે સ્ટેશને આવી ગાડીમાં સારી જગ્યા ગોતી બેસાડી દીધાં તે અમે સીધાં આવતાં'ર્યાં. કાંઈ તકલીફ નો પડી. મોટો ઈ મોટો !''

દુદામામા એ લાંબી વાત એવી રસપૂર્વક કરતા કે મને બૂટ ભુલવાડી દેતા. પણ હું કહેતો : ''પણ મારા બૂટનું શું ? બૂટ ઝટ આપો ને !''

''અરે ભાણા, ઈ જ તો તને કહું છું. આ જાત્રામાં થોડા દિવસ કામ નથી થયું એમાં રહી ગયા છે. કામ તો, ભાણા, આખી જિંદગી કરવું જ છે ને ? પણ જો, શુક્ર, શનિ, રવિ - એમ કર, સોમવારે લઈ જજે, બસ ?''

હું રોવા જેવો થઈ જતો. ‘‘તમે ખોટેખોટા ધક્કા ખવરાવો છો. બૂટ સીવી દેતા નથી !’’ આવો બબડાટ કરી ભગ્નહૃદયે દરવાજો વટી જતો. ફરી મારી જાતને ઉત્સાહમાં લાવવા પ્રયાસ કરતો : ‘‘આટલા દિવસ ગયા તો ત્રણ દિવસ વધુ, એમાં શું ?’’

સોમવારે પાછો હું દુદામામાની દુકાને જતો. એ જ શાંતિ, એ જ સ્વસ્થતાથી દુદામામા કહેતા : ‘‘આવ, ભાણા આવ !’’ દોરાને મીણ ચડાવતાં-ચડાવતાં એ મને આવકાર આપતા.

હું કહેતો : ‘‘બૂટ આપી દ્યો. તમે સોમવારે લઈ જવાનું કહ્યું’તું. આજે સોમવાર છે.’’

દુદામામા કહેતા : ‘‘અરે ભાણા, બેસ તો ખરો ! હં... આ તારાથી મોટો શું કરે છે ?’’

હું કહેતો : ‘‘અત્યારે પરશુરામ પોટરીમાં નોકરી કરે છે.’’

બસ. આટલું સાંભળતાં દુદામામાની વાત શરૂ થઈ જતી : ‘‘અરે ભાણા, કરીમભાઈ તે કાંઈ ભજન ગાય છે ! બધાં જૂનાં ભજન-ગંગાસતી અને પાનબાઈનાં, રવિસાહેબ અને ખીમસાહેબનાં ! મોટો ભજન ગાય છે એ મને ખબર નહિ. મેં તો હમણાં સંતની જગ્યામાં સાંભળ્યાં !’’

હું અધીરો થઈ દુદામામાને વચ્ચે અટકાવી કહેતો : ‘‘અરે, પણ મારા બૂટ આપી દ્યો ને !’’

‘‘હવે ભાણા, તારુંય રિયું ને મારુંય રિયું. એમ કર; શુક્રવાર પાકો; જા. હવે વેણ ફરે તો કે’જે; બસ ?’’

આમ, મને ફરી વાયદો આપવામાં આવતો. હું આક્રોશ ઠાલવતો : ‘‘જો-જો, શુક્રવારે હું બૂટ લીધા વગર જાવાનો નથી. ન સીવવા હોય તો ના પાડી દ્યો, પણ ધક્કા ખવરાવી-ખવરાવી તોડી નાખો મા !’’

દુદામામા કહેતા : ‘‘તું નારાજ થા મા, ભાણા ! હવે શુક્રવારનો શનિવાર નો થાય, બસ !’’

આમ બધું પાકે પાયે કરી હું દરવાજા સુધી પહોંચતો ત્યાં, ‘‘એ ભાણા !’’ એમ હાક મારી દુદામામા મને પાછો બોલાવતા. ગંભીર થઈ મને કહેતા : ‘‘જો ભાણા, ઉઘાડા પગે આવજે અને બૂટ પહેરીને જજે.’’ આટલી સૂચના મળતાં હું એટલો લહેરમાં આવી જતો કે ઉમંગમાં ને ઉમંગમાં કુંવરજી વાઘજીની દુકાન વટી ગયા પછી મને યાદ આવતું કે, ‘‘છ મહિનાથી હું ઉઘાડે પગે તો છું જ !’’

શુક્રવારે દુદામામા હવે શું બહાનું કાઢે છે તેનો પ્રથમ વિચાર કરીને, માનસિક રીતે તૈયાર થઈને, હું એમની દુકાને પહોંચતો. એ કાંઈ કહે તે પહેલાં હું કહી દેતો : ‘‘લાવો બૂટ.’’

દુદામામા કહેતા : ‘‘ભાણા, કાળા કરવા છે કે લાલ ?’’

હું ક્રોધમાં ધ્રૂજવા માંડતો. ‘‘અરે, તમને દસ વાર કીધું છે કે લાલ કરવાના છે ! પહેલે દિવસે જ નક્કી થયું છે ને અત્યારે પૂછો છો - લાલ કરવા છે કે કાળા ?’’

દુદામામા કહેતા : ‘‘હું તો લાલ કરતો’તો પણ પછી થયું કે ફૅશન કાળાની છે એટલે થયું ભાણાને પૂછીને પછી આગળ વધવું.’’

‘‘અરે લાલ... લાલ... લાલ... હવે કાંઈ ?’’ હું કહીને ધૂંઆપૂંઆ થતો ભાગતો અને ‘‘ભાણા, સોમવારે લઈ જજે.’’ એવી સૂચના સાંભળતાં ઘેર આવતો.

વળી સોમવારે પહોંચીને કહેતો : ‘‘લાવો બૂટ.’’

દુદામામા સામે દીવાલ પર ઓઠામાં ગોઠવી રાખેલ જોડ બતાવી કહેતા : ‘‘જો રહ્યા !’’

હું જોઈ રહેતો... લાલ, ચમકતા, અણીવાળા, વાધરીવાળા... હું ઓઠા સાથે બૂટ લઈ જવા અધીરો થઈ આગળ વધતો, ત્યાં દુદામામા કહેતા : ‘‘ભાણા, બે દિવસ ઓઠામાં રાખવા પડશે, નહિતર શું થશે કે તને ડંખ પડશે; સમજ્યો ?’’ મને એમની વાત વાજબી લાગતી. હું કહેતો : ‘‘ભલે, રાખો ઓઠામાં, બસ ! બે દિવસ પછી આવીને લઈ જઈશ.’’

બે દિવસ પછી ગયો તો બૂટ પણ નહિ અને ઓઠું પણ નહિ ! મેં કહ્યું : ‘‘ક્યાં છે મારા બૂટ ?’’

‘‘અરે, ભાણા !’’ કહી દુદામામા શરૂ કરતા : ‘‘વાત જાણે એમ થઈ કે સીતાપુરથી મગનભાઈનો સુરેશ આવ્યો’તો; ઈ આ બૂટ જોઈ ગયો, ને હઠ લીધી, મારે તો બસ, આ જ બૂટ જોઈએ.’’ તે શેઠે ફૂલજીભાઈને મોકલ્યા. સુરેશ હારે આવ્યો અને બૂટ લઈ ગયો. મને થયું : ભાણાને આથી સારા બનાવી દઈશ. હવે જો, એમ કર, પરમ દિવસે મંગળવારે લઈ જજે. બે દિવસ આમ કે આમ....’’

વળી મંગળવારે હાજર થયો ત્યારે દુદામામાએ એ જ સ્વસ્થતાથી, એ જ શાંતિથી, મેડામાંથી ચોપડો ઉતારી, ખોલી, મારી સામે મૂકતાં કહ્યું : ‘‘મૂક, ભાણા, પગ.’’

હું અવાચક થઈ ગયેલો. આંખે અંધારા આવી ગયેલાં. મારો અવાજ ફાટી ગયેલો : ‘‘શા માટે ?’’ આટલું જ બોલી શકેલો.

‘‘આગલું પરમાણું હાથવગું નથી રિયું. મૂળ વાત આમ હતી. હું તને કહી નો’તો શકતો. મને એમ કે ભાણો ખિજાશે.’’

આ રીતનાં બહાનાં અને મારા અવિરત ધક્કાને અંતે આઠ મહિને મને બૂટ મળતા. મારી આકરી તપશ્ચર્યાનો અંત આવતો. દુદામામા સાચે જ મને બૂટ આપતા. વડીલોની બારોબાર મળેલી સૂચના મુજબ બૂટ એક આંગળ મોટા સિવાતા, જેથી બે વર્ષ વધુ ચાલે. પણ મને તો બૂટ મળ્યાનો અનહદ આનંદ થતો. એ પહેરીને હું નીકળતો ત્યારે મને બજાર સાંકડી લાગતી. જો કે મેળા, લગ્નગાળો, પરીક્ષા, દિવાળી એવા બૂટ પહેરવાના પ્રસંગો તો એમ ને એમ વીતી જતા. પણ છેવટે બૂટ મળ્યાના આનંદમાં અગાઉનો વિષાદ નાશ પામતો.

જ્યારે જ્યારે નવા બૂટની મારી માંગણી મંજૂર થતી ત્યારે-ત્યારે અહીં વર્ણવેલાં બધાં દૃશ્યો ફરી ફરી અચૂક ભજવાતાં. વારનાં નામમાં ફેર પડે, પણ વાયદાની રીતમાં ફેર ન પડે. આજે ધક્કા ખાધાનું દુ:ખ ભુલાઈ ગયું છે, બૂટ મળ્યા વખતનો આનંદ યાદ રહ્યો છે. દુદામામાનો સ્નેહનીતરતો અવાજ હજુય કાનમાં પડઘાયા કરે છે : ‘‘એમ કર ભાણા, સોમ, મંગળ અને જો બુધવાર પણ જાવા દે. એમ કર, ગુરુવારે લઈ જજે. વાર પણ સારો ગણાય.’’ આજે નવા બૂટ લેવાના થાય છે, ત્યારે આ સ્નેહભીનો અવાજ અચૂક યાદ આવે છે. સાચું કહું છું, આજે મોંઘા બૂટ પહેરતાંય એટલો આનંદ નથી થતો, જેટલો આનંદ દુદામામાએ અનેક વાયદા પછી સીવી આપેલા બૂટ પહેરીને થતો !

(‘સજ્જન મિત્રોના સંગાથે’માંથી)

● ટિપ્પણ

શૈશવ બાળપણ **યાતના** દુઃખ, પીડા, કષ્ટ **માનસપટ** ચિત્ત ઉપર જટિલ જલદી ન ઉકેલી શકાય તેવી, મુશ્કેલ **સમસ્યા** કોયડો, પ્રશ્ન **અસ્તિત્વ** હયાતી, હસ્તી **મહાલવાની** મોજ કરવાની **તીવ્ર** ખૂબ જ, અતિશય **નેપોલિયન** વિશ્વવિજેતા બનવાની મહત્ત્વાકાંક્ષા ધરાવતો ફ્રાન્સનો એક શાસક **સગથળી** બૂટની અંદર નાખવામાં આવતું નરમ-છૂટું પડ; સુખતળી, સખતળી **પરમાણું** માપ (અહીં) બૂટનું માપ **પ્રૉજેક્ટ** યોજના (અહીં) બૂટ ખરીદવાની યોજના **અસહ્ય** સહન ન થાય તેવું **ઉત્કંઠા** આતુરતા **આવતાં'ર્યાં** આવતાં રહ્યાં. **ભગ્નહૃદયે** ભાંગેલ હૈયે, નિરાશ મનથી **વેણ** વચન **આક્રોશ** ગુસ્સો **પાકે પાયે કરી** નક્કી કરી, પાકું કરી. **ધૂંઆપૂંઆ** આવેશ કે ગુસ્સાથી બાવરું બનેલું, ધૂંવાપૂંવાં **ઓઠું** બૂટ તૈયાર કરવાનું તેના માપનું અને તેના આકારનું લાકડાનું સાધન, બીબું (અહીં)બૂટનું બીબું **અવાચક** મૂંગા થઈ જવું તે, ચૂપ થઈ જવું તે **અવિરત** સતત, વિરામ લીધા વિના **તપશ્ચર્યા** તપસ્યા, તપ **અનહદ** હદ વગરનું, પાર વિનાનું, ખૂબ **વિષાદ** ખેદ, નિરાશા, શોક **વાયદા** મુદત (અહીં) કામ પૂરું કરવા અંગે મુદત આપ્યા કરવી તે **વાધરી** ચામડાની સાંકડી પટ્ટી કે દોરી **ક્ષુલ્લક** થોડું, અલ્પ, તુચ્છ

● ભાષા સજ્જતા

● નીચેનાં વાક્યો વાંચો :

1. જનક **આ** દિશામાં ગયો.
2. **પેલા** ઝાડ નીચે ઊભેલા માણસને બોલાવો.
3. **તે** પંખીની ઉપર પથરો ફેંકતાં ફેંકી દીધો.

ઉપરનાં વાક્યોમાં **'આ'**, **'પેલા'** અને **'તે'** શબ્દો ચોક્કસ વ્યક્તિ કે વસ્તુને સૂચવવા એટલે કે દર્શાવવા વપરાયા છે, તેથી અહીં **દર્શક વિશેષણ** બને છે.

આવાં બીજાં વાક્યો પાઠમાંથી શોધો.

● અભ્યાસ

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપો :

1. સોમાને જોડા આપવામાં આવ્યા ત્યારે તેણે શું કર્યું ?
2. લેખકે દોડીને દુદામામાની દુકાને જઈ એકીટશે શું કહ્યું ?
3. દુદામામાએ લેખકને પ્રથમ વખત બૂટ લઈ જવાનું ક્યારે કહ્યું ?
4. છોટુમિયાં કોણ છે ? તે ક્યાં રહે છે ? દુદામામાને તે કેવી રીતે મદદ કરે છે ?
5. નવા બૂટ મળતા ત્યારે લેખકને કેવો અનુભવ થતો ?

2. નીચે આપેલા શબ્દોમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

(જટિલ, કથીર, માગણી)

1. વડીલો પાસે વિધિસર .... રજૂ કરવી પડતી.
2. સમગ્ર પરિવાર માટે એ .... સમસ્યા બની જતી.
3. મારા કર્મે લખ્યું ....

3. **નીચેના શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વાક્યો બોલો.**

(1) વિનયપૂર્વક (2) વિધિસર (3) નિર્ણય (4) વ્યવસ્થિત (5) પરમાણું

● **સ્વાધ્યાય**

1. **નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખો :**

1. ભાણાના તૈયાર થયેલા બૂટ દુદામામાએ કોને આપી દીધા ? શા માટે ?
2. ભાણાના બૂટના પ્રૉજેક્ટનો પ્રાથમિક તબક્કો કેવી રીતે પૂરો થતો ?
3. ભાણો દુદામામા ઉપર શા માટે આક્રોશ ઠાલવે છે ?
4. ભાણાને કયા પ્રસંગોએ બૂટ પહેરીને મહાલવાની તીવ્ર ઈચ્છા થતી ?

2. **'મારો યાદગાર પ્રસંગ' વિષય ઉપર દસેક વાક્યો લખો.**

3. **'મારા કર્મે લખ્યું કથીર' પંક્તિ પાઠના આધારે સમજાવો.**

4. **સૂચવ્યા મુજબ કરો :**

- આ પાઠમાં આવતા અંગ્રેજી શબ્દોની યાદી કરો.
- આ યાદીમાં આપણે વ્યવહારમાં જે અંગ્રેજી શબ્દો બોલીએ છીએ એ શબ્દો ઉમેરો.
- આ યાદીના અંગ્રેજી શબ્દોના ગુજરાતી અર્થ શોધો.
- આ અંગ્રેજી શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વાક્યો બનાવો.
- આ બધાં વાક્યો એક પ્રસંગ સ્વરૂપે લખી વર્ગમાં રજૂ કરો.

5. **નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી દર્શક વિશેષણો શોધીને લખો :**

1. એ બજારમાં મેં બૂટ માટે જે ધક્કા ખાધા છે.
2. બાપુજીની પરવાનગીથી મેં એ જોડા સોમાને આપ્યા.
3. હજી આ ગાડીમાંથી ઊતર્યા જ છીએ.
4. મોટો ઈ મોટો !
5. અરે ભાણા, ઈ જ તો તને કહું છું.
6. દોરાને મીણ ચડાવતાં-ચડાવતાં એ મને આવકાર આપતા.
7. આ તારાથી મોટો શું કરે છે ?
8. મોટો ભજન ગાય છે એ મને ખબર નહિ.
9. મારે તો બસ, આ જ બૂટ જોઈએ.

6. **તમારા પગનું રક્ષણ કરવા શિયાળા, ઉનાળા અને ચોમાસામાં કેવાં કેવાં પગરખાં પહેરશો ?**

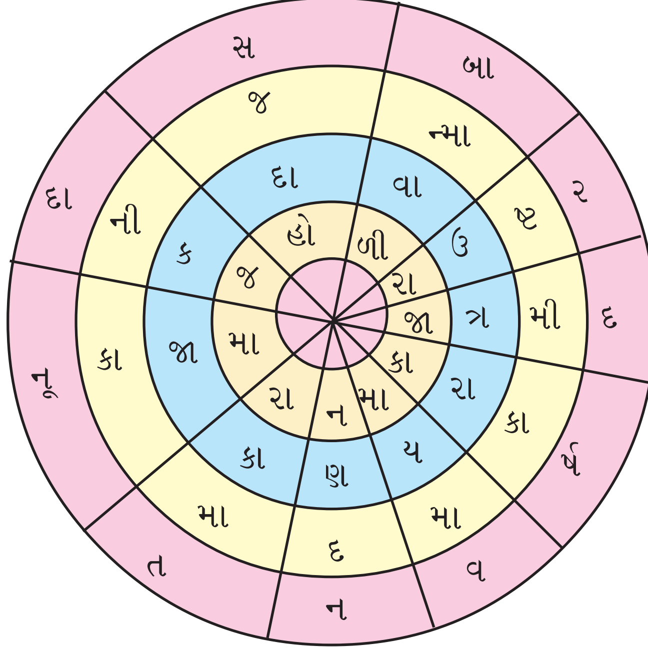
7. **આ પાઠમાંથી 'મ' મૂળાક્ષરથી શરૂ થતા સાત શબ્દો શોધો. આ શબ્દોને શબ્દકોશના ક્રમમાં ગોઠવો.**

8. નીચેના શબ્દોની જોડણી સુધારો.

(1) જટીલ (2) પરીસ્થિતી (3) રસપુર્વક (4) માનસીક (5) તપચર્યા (6) પેન્સીલ

● પ્રવૃત્તિ

1. નીચેની આકૃતિમાં તહેવારોનાં નામ છૂપાયાં છે તે શોધી કાઢો અને તે કયા માસમાં આવે છે તે લખો.

2. નીચેના કોષ્ટકમાં વીગતો ભરો :

મારું નામ		મારી જન્મતારીખ	
મને ગમતો રંગ		મારું સરનામું	
મને ગમતું પક્ષી		મને ગમતી વાર્તા	
મને ગમતો તહેવાર		મારી પ્રિય કવિતા	
મને ગમતી રમત		મને ગમતું પુસ્તક	
મને ગમતી વાનગી		ટેલિફોન/મોબાઇલ નં.	
મારો પ્રિય મિત્ર		ઈમેઇલ એડ્રેસ (હોય તો)	

3. રમૂજી ટુચકાઓ વર્ગ સમક્ષ રજૂ કરો.

4. દૂરદર્શન પર પ્રસારિત થતા હાસ્ય-કાર્યક્રમો જુઓ અને સાંભળો.

5. તમને ગમતું હાસ્યરસનું પુસ્તક પુસ્તકાલયમાંથી મેળવીને વાંચો અને તેમાંથી કોઈ પણ એક પ્રસંગ પ્રાર્થનાસભામાં રજૂ કરો.

